

ეპისტოლენი ათნი

მეცნიერებაში აღიარებული ფაქტია, რომ ფსევდო დიონისეს ათი ეპისტოლე ნაკლებად აკმაყოფილებს იმ მოთხოვნებს, რომელიც ლიტერატურის ამ ჟანრისათვის ჯერ კიდევ ანტიკურ ეპოქაში ჩამოყალიბდა და ტრადიციის სახით ბიზანტიურ, განსაკუთრებით ადრეიზანტიურ (IV-V სს.) ეპისტოლოგრაფიაშიც გადავიდა. ამ ჟანრის მნიშვნელობა და დანიშნულება მოკლედ, მაგრამ სრულყოფილად აქვს გადმოცემული ბასილი დიდს, რომელიც წერს: „მას, ვინც შეხვედრების სიხარულსაა მოკლებული, უფალმა ნუგეშად მონატრებულთან წერილით გასაუბრება უბოძა“.

ფსევდო დიონისეს წერილები ტრადიციულად არც მისაღმებით იწყება და არც ტრადიციული დამშვიდობებით მთავრდება. ამ მხრივ გამონაკლისია მეთათე წერილი, რომელიც ნმ. იოვანე ღმრთისმეტყველისადმია მიძღვნილი და რომელსაც ავტორი ადრესატის მოკითხვით იწყებს: „მოგიკითხავ შენ, წმიდასა მაგას საყუარელო!“

ამის მიზეზი ის უნდა იყოს, რომ ფსევდო დიონისეს ეპისტოლარული მემკვიდრეობა არა ჩვეულებრივ წერილებს, არამედ მეტ-ნაკლებად მცირე საღმრთისმეტყველო ტრაქტატებს წარმოადგენენ და ძირითადად იმ საღმრთისმეტყველო საკითხების განმარტებას იძლევიან, რომელთაც არეოპაგიტული კორპუსის დანარჩენი ოთხი წიგნი ეძღვნება.

პირველი ოთხი წერილის ადრესატი ვინმე გაიოს ბერია (თერაპევტი). მაქსიმე აღმსარებელი, რომელიც წიგნების ავტორად დიონისე არეოპაგელს მიიჩნევდა, პირველი წერილისათვის დართულ კომენტარებში გაიოს ბერს იმ გაიოსთან აიგივებს, რომლისადმიც იოვანე ღმრთისმეტყველის მესამე წერილია მიმართული: „ვითარ ვჰგონებ ესე იგი გაიოს არს, რომლისა მიმართ მესამესა ეპისტოლესა მისწერს ღმრთისმეტყუელი იოვანე, რამეთუ მათვე

ჟამთა იყო და მოციქულთა თანაზრდილ იყო დიდი ესე მოძღვარი, რომელი მისწერს მისსა“.¹

ბუნებრივია, მეცნიერება, რომელსაც არეოპაგიტული წიგნების ავტორი V საუკუნის მოღვაწედ მიაჩნია, მაქსიმე აღმსარებლისაგან განსხვავებით, გაიოს ბერის ნამდვილ ვინაობას დღემდე დაუდგენლად თვლის. საინტერესოა, რომ არეოპაგიტული წიგნები პირველად გაიოს ბერისადმი მიძღვნილი მეოთხე წერილიდან გახდა ცნობილი, კერძოდ, სევეროს ანტიოქიელმა (518-528 წწ.) თავის პოლემიკურ წერილში, მისგან მოტანილი ციტატა დაიმონმა, სადაც ნათქვამია, რომ ქრისტემ, საღმრთონი საქმენი ქმნა არა როგორც ღმერთმა და საქმენი კაცობრივნი – არა როგორც კაცმა, არამედ განკაცებული ღმერთის ახალი ღმერთმამაკაცობრივი ძალით ჩვენ შორის მცხოვრებმა“.

მეხუთე წერილში, რომლის ადრესატიც ვინმე დოროთე ღმრთისმსახურია, ფსევდო დიონისე, ისევე როგორც თხზულებაში „საიდუმლოდ ღმრთისმეტყველებისათვის“, საღმრთო ნისლზე საუბრობს, რომელშიც მკვიდრობს ღმერთი. საღმრთო ნისლს ავტორი იმასვე უწოდებს, რასაც პავლე მოციქული **ნათელსა მიუწოდებელსა** (I ტიმ. VI, 16). ამას მოწმობს მისი განმარტება საღმრთო ნისლისა, კერძოდ, იგი წერს, რომ საღმრთო ნისლი მიუახლებელი ნათელია, რომელშიც მყოფობს ღმერთი და რომელიც უხილავია გარდამეტებული ხილულობით და მიუახლებელია ზეარსული ნათლის ჭარბად გადმოღვრის გამო. მასში იმყოფება ყველა, რომელიც შეიმეცნებს, რომ ღმერთი, რომელიც ხედვისა და შეცნობის მიღმაა, ვერც იხილვება და ვერც შეიცნობა.

VII, VIII, IX და X წერილები მოგვიანებით დიონისე არეოპაგელის ცხოვრების შესახებ ცნობების შესავსებად იქნა გამოყენებული. მათზე დაყრდნობით დაინერა მისი ცხოვრება სვიმეონ მეტაფრასტის, სვიდას, ნიკიფორესა და მიქაელ სვინკელოსის მიერ.

---

¹ maqsimе aRmsarebeli, sqolioebi pirvel epistoleze, xelnaweri A-110, gv. 417.

მეშვიდე წერილში, რომელსაც ფსევდო დიონისე თითქოს სმირნის მღვდელმთავარს პოლიკარპეს წერს, მკვლევართა ყურადღებას იქცევს აღწერა მზის დაბნელებისა, რომელიც მაცხოვრის ჯვარცმისას მოხდა და რომელსაც თითქოს ავტორი სოფისტ აპოლოფანესთან ერთად ჰელიოპოლისიდან უყურებდა. მეცნიერებაში განმტკიცებულია შეხედულება, რომლის მიხედვითაც წერილის ეს ადგილი აშკარად ნაყალბევია, რადგან ჯერ კიდევ ორიგენემ შენიშნა, რომ ქრისტეს ჯვარცმისას გოლგოთას მთაზე უცაბედად ჩამონოლილი წყვდიადი (ov skoto~) ადგილობრივი მოვლენა იყო და არა მსოფლიო, ანუ მისი ხილვა მხოლოდ მათ შეეძლოთ, რომელნიც ამ დროს გოლგოთას მთაზე იმყოფებოდნენ. ამიტომ ის, რომ მას დიონისე და აპოლოფანე თითქოს ჰელიოპოლისიდან უყურებდნენ, ყოველგვარ დამაჯერებლობასაა მოკლებული.

მე-9 წერილის ადრესატი მღვდელმთავარი ტიტია. როგორც „მოციქულთა საქმეთაგან“ და პავლეს ეპისტოლეებიდანაა ცნობილი, სირიის ანტიოქიაში დაბადებული და წარმართულ ოჯახში აღზრდილი ტიტე, რომელიც ეროვნებით ბერძენი იყო, ქრისტიანობაზე პავლე მოციქულმა მოაქცია. იგი ჯერ კორინთოსა და მაკედონიაში მოღვაწეობდა, ხოლო შემდეგ, ვიდრე სიკვდილამდე, კრეტის ეპისკოპოსი იყო.

ბუნებრივია, ფსევდო დიონისე პირველი საუკუნის მოღვაწეს წერილს ვერ მისწერდა. ცხადია, სიყალბე იმ წრეში ჩაიდინეს, რომელმაც წიგნები მათი ავტორიტეტის ასამაღლებლად პავლე მოციქულის მოწაფეს, დიონისე არეოპაგელს მიაწერეს და სიყალბის განსამტკიცებლად ისევ გაყალბების ხერხს მიმართეს და ამ წერილის ნამდვილი ადრესატიც, ისევე როგორც სხვა შემთხვევებშიც, პირველი საუკუნის მოღვაწით, კრეტის მთავარეპისკოპოსი ტიტეთი შეცვალეს.

მეცნიერებას არც იოვანე ღმრთისმეტყველი მიაჩნია ფსევდო დიონისეს მეთე წერილის ჭეშმარიტ ადრესატად. პირიქით, მკვლევარები ფიქრობენ, რომ იოვანე ღმრთისმეტყველისადმი მიწერილი წერილი ერთ-ერთი საბუთია იმისა, რომ არეოპაგიტული წიგნების ავტორი დიონისე არეოპაგელი ვერ

იქნებოდა. საქმე ისაა, რომ წერილში ავტორი კუნძულ პატმოსზე გადასახლებულ მოციქულს უთანაგრძნობს და ცდილობს დაარწმუნოს, რომ მალე განთავისუფლდება და კვლავ აზიელთა ქვეყანას დაუბრუნდება. ეჭვს აღძრავს ის გარემოება, იქნებოდა თუ არა ცოცხალი დიონისე არეოპაგელი, რომელიც პავლე მოციქულს პირველი საუკუნის შუა ხანებში შეხვდა, პირველი საუკუნის მიწურულს, როცა იოვანე მახარებელი იმპერატორმა ქრისტეს აღმსარებლობისათვის კუნძულ პატმოსზე გადაასახლა.